

Praca nagrodzona w konkursie na scenariusz lekcji, ogłoszonym przez
Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Scenariusz lekcji „Alegoria w sztuce”

Lekcję, której scenariusz przedstawię poniżej, można przeprowadzić zarówno w VI klasie szkoły podstawowej, jak i w gimnazjum czy w liceum. Ja przeprowadziłam ją w I klasie gimnazjum, i to z bardzo dobrym rezultatem, dlatego pragnę się podzielić własnymi doświadczeniami. Zaplanowane cele udało mi się zrealizować w ciągu jednej godziny lekcyjnej. Temat ten jest jednym z elementów wstępnych, prowadzących do pełnego odbioru dzieła malarskiego, co jest zawarte w podstawach programowych gimnazjum, liceum oraz – elementy – szkoły podstawowej. Uważam, że podręczniki GWO dają wiele możliwości realizacji tego zagadnienia oraz zawierają różnorodność źródeł, które mogą być inspiracją do opracowania bardzo ciekawych lekcji.

Poniższą lekcję można przeprowadzić w całości, a wymaga to jedynie przygotowania kserokopii ilustracji z podręczników i ćwiczeń GWO dla każdego ucznia; można też wykorzystać wybrane elementy lekcji na każdym poziomie nauczania.

Zakładam, że uczniowie znają i rozumieją znaczenie pojęcia „alegoria”. Ja tę lekcję przeprowadziłam po omówieniu alegorii w bajkach.

Temat: ***ALEGORIA W SZTUCE.***

Cele:

- odczytywanie metaforycznych i dosłownych znaczeń przedmiotów osiągnięć kultury materialnej i duchowej
- utrwalenie pojęcia „alegoria”
- rozpoznawanie alegorii Sprawiedliwości i niesprawiedliwości
- odczytywanie znaczeń atrybutów w obrazach przedstawiających alegorie Sprawiedliwości i niesprawiedliwości
- kształcenie umiejętności notowania – elementy opisu, tabela
- próby odczytywania alegorycznego znaczenia dzieła malarskiego
- przypomnienie zasad pisowni zakończenia: –ii w dopełniaczu liczby pojedynczej w rzeczownikach obcego pochodzenia zakończonych na –ia (alegoria, alegorii)
- efektywne współdziałanie w grupie
- rozwijanie wyobraźni

Metody: tabela, mapa mentalna

Formy pracy: indywidualna, grupowa

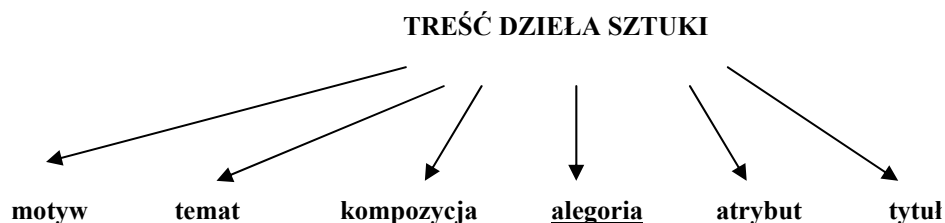
Wykorzystanie podręczników i ćwiczeń GWO:

- „Między nami” – podręcznik do gimnazjum dla klasy I – str. 80, ćw. 2 – ilustracja przedmiotów przedstawiających osiągnięcia kultury materialnej i duchowej; miniatura „Architekt wszechczasów” oraz ćw. 1 i 2
- „Między nami” – zeszyt ćwiczeń do gimnazjum dla klasy I, część 2 – ilustracja alegorii Sprawiedliwości oraz ćwiczenia 1a, b str. 62; ilustracja alegorii niesprawiedliwości oraz ćwiczenia 2a, b
- „Między tekstami” – podręcznik do liceum i technikum, część 1 – „Początki. Średniowiecze” – ilustracja drzeworytu „Archanioł Michał ważyący dusze”, str. 229

Przebieg lekcji:

1. Uświadomienie klasie głównego celu lekcji: którym jest nabycie umiejętności odczytywania alegorii, co pozwoli uczniom w pełni zrozumieć wymowę dzieła sztuki. W tym celu zapisujemy na tablicy wielkimi

literami wyrazy: *TREŚĆ DZIEŁA SZTUKI*. Jeden z uczniów zapisuje w postaci mapy mentalnej wszystkie skojarzenia związane z tym pojęciem. Podkreślamy słowo: alegoria.

2. Zapisanie tematu lekcji, a pod nim notatki w formie mapy mentalnej.
3. Przypomnienie zasady pisowni wyrazu *alegoria* (greckiego pochodzenia) w dopełniaczu liczby pojedynczej. Zapisanie w zeszytach: M. alegoria – D. alegorii.
4. Ćwiczenia pobudzające wyobraźnię – w tym celu polecamy stworzyć podręcznik do klasy I gimnazjum na stronie 80, ćw. 2 (lub rozdajemy każdemu uczniowi kserokopie ilustracji z ćw. 2). Prosimy o uważne przyjrzenie się przedmiotom zaliczanym do kultury materialnej lub duchowej i odczytanie ich sensów, dosłownych oraz metaforycznych. To ćwiczenie można wykonać w parach albo grupach. Uczniowie prezentują efekty pracy w formie tabeli, np.:

Sens dosłowny	Sens metaforyczny
dyskobol	igrzyska, sport, zawody
butelka	pragnienie, zaspokojenie
maska	teatr, tragedia, Grecja
nożyce	koniec, cięcie
hieroglify	przeszłość, starożytność, Egipt
garnek	posiłek, głód
rękawiczki	chłód, ochrona
popiersie	piękno, rzeźba

Wyniki obserwacji powinny prowadzić do stwierdzenia, że każda rzecz ma konkretne (dosłowne) znaczenie, ale można jej również nadać sens przenośny.

5. Przypomnienie definicji alegorii – zeszyt ćwiczeń do gimnazjum dla klasy I, część 2, str. 62.
6. Nawiązanie do głównego celu lekcji w formie dyskusji: Alegoria Sprawiedliwości jest częstym motywem w sztuce średniowiecznej. Jedno z hasel tej epoki brzmi: „Memento mori” („Pamiętaj o śmierci”). Zwracało ono uwagę na życie pozaziemskie, kiedy to uczynki człowieka będą osądzone. W tym celu Sprawiedliwość trzyma w ręce wagę, by precyzyjnie zważyć dobro i zło. W zeszytach ćwiczeń na str. 62 (patrz punkt 5) przedstawiony jest wizerunek alegorii Sprawiedliwości. Prosimy uczniów o wnikliwą obserwację i wykonanie polecenia 1a. Dzieci uzupełniają ćwiczenie, odczytując znaczenie atrybutów Sprawiedliwości. Oczekiwane odpowiedzi:
 - waga trzymana w prawej ręce – precyzyjne wymierzanie sprawiedliwości,
 - biała szata – uczciwość, czystość, wzór cnót,
 - bystre spojrzenie – przed Sprawiedliwością niczego nie można ukryć.
 Po prezentacji wyników pracy i krótkim ich omówieniu polecamy uzupełnić ćwiczenie 1b: „Napisz kilka zdań o Sprawiedliwości, wykorzystując frazeologizmy podane w ramce”. Po około 5 min. uczniowie odczytują notatkę zawierającą elementy opisu; sprawdzamy właściwe zastosowanie związków frazeologicznych oraz poprawność językową, ortograficzną.
7. Dla utrwalenia można wykonać ćwiczenie 2 na str. 63 w tym samym zeszycie ćwiczeń. Znajduje się tam ilustracja przedstawiająca niesprawiedliwość. Każdy z nas doświadczył poczucia niesprawiedliwości. W życiu nią gardzimy. Zwracamy uwagę na jej wizerunek. W porównaniu z alegorią Sprawiedliwości alegoria niesprawiedliwości jest brzydka, nieestetyczna. Jeden z uczniów głośno odczytuje komentarz umieszczony przy obrazie. Po wnikliwej obserwacji każdy samodzielnie odpowiada na pytania zawarte w ćwiczeniu 2b. Po odczytaniu odpowiedzi jest to dobry moment na chwilę refleksji nad wartościami moralnymi, jakie powinny rządzić naszym życiem.
- 8.d Nadszedł czas na sprawdzenie, czy uczniowie potrafią zastosować powyższe obserwacje, wnioski w praktyce. W tym celu wykorzystujemy ilustrację „Archaniół Michał ważący dusze” zamieszczoną na

stronie 229 w podręczniku dla liceum i technikum, część 1 (lub rozdajemy kserokopie ilustracji). Polecamy wykonanie następujących czynności:

- Odszukaj atrybuty występujące w obrazie (np. waga, miecz, kocioł, nadzy ludzie, surowe i uważne spojrzenie Archanioła Michała) i odczytaj ich znaczenie.
 - Co jest tematem drzeworytu? (Sąd Ostateczny, przydział dusz do nieba i piekła)
- Dyskusję powinniśmy ukierunkować tak, aby uczniowie doszli do wniosku, że Archanioł Michał jest w tym dziele ukazany jako alegoria Sprawiedliwości. Najtrafniejsze odpowiedzi można ocenić, gdyż są to już próby elementów analizy dzieła sztuki.
9. Praca domowa. Jej celem jest sprawdzenie, czy uczniowie potrafią praktycznie wykorzystać umiejętności zdobyte na lekcji. Sugerujemy metodę „od szczegółu do ogółu”. Zapisujemy polecenia:
- Odszukaj i napisz, jakie atrybuty dostrzegasz w miniaturze „Architekt wszechczasów” znajdującej się w podręczniku dla klasy I gimnazjum na stronie 18 (ewentualnie rozdajemy do domu kserokopie ilustracji dla każdego ucznia). Uczniowie powinni dostrzec: aureolę, cyrkiel, kulę trzymaną w lewej ręce, uważne spojrzenie.
 - Co może oznaczać cyrkiel w kształcie litery A? (znak początku wszystkich rzeczy)
 - Kto jest bohaterem dzieła? (Stwórca)
 - Co jest tematem miniatury? Zwróć uwagę na wykonywane czynności i tytuł. (wizja tworzenia świata)
 - Zaproponuj inny tytuł obrazu. (np. „Początek”, „Pierwsze dzieło Boga”, „Precyzyjny układ wszechświata”)
- Dla chętnych: Dlaczego stopa i szata Architekta wychodzą poza ramy obrazu?

Sprawdzenie pracy domowej udzieli nam odpowiedzi, czy udało nam się zrealizować cele lekcji, czy uczniowie samodzielnie potrafią posługiwać się pojęciami: alegoria, atrybut, a przede wszystkim, czy są przygotowani do odbioru dzieła sztuki.